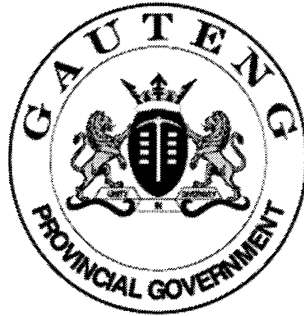

**SENIOR CERTIFICATE EXAMINATION
SENIORSERTIFIKAAT-EKSAMEN**

**OCTOBER / NOVEMBER
OKTOBER / NOVEMBER**

2004

**SEPEDI LELEME LA GAE
MAEMO A MAGARENG**

Lephephe la Boraro

SG

109-2/3

7 pages

SEPEDI FIRST LANGUAGE SG: Paper 3

**COPYRIGHT RESERVED / KOPIEREG VOORBEHOU
APPROVED BY UMALUSI / GOEDGEKEUR DEUR UMALUSI**

KGORO YA THUTO YA GAUTENG
DITLHAHLOBO TŠA MAREMATLOU

SEPEDI LELEME LA GAE
MAEMO A MAGARENG
(Lephephe la Boraro)

NAKO: Diiri tše 2

MEPUTSO: 80

DITAELO:

- Bala dipotšišo ka tlhokomelo gore o tle o kgone go ka fa dikarabo tša maleba.
 - Lephephe le le na le dikarolo tše THARO e leng, A, B le C
 - Mo go Karolo B kgetha dipotšišo tše PEDI fela.
 - Mo go Karolo C go na le dipotšišo tše pedi tše o di filwego, kgetha e TEE fela.
 - Potšišo yeo o e kgethago e ka tšwa go; **Go tseba mang goba Moephathutse**
 - Nomora dikarabo gore di sepelelane le dipotšišo.
-

KAROLO YA A

POTŠIŠO 1

Kgetha e TEE ya dihlogo tše di filwego **goba** seswantšho se se filwego. Ngwala taodišo ye e ka tlalago letlakala le TEE LE SERIPA go ya go a MABEDI ka hlogo goba seswantšho se o se kgethilego.

- 1.1 Ke kwana / ke ganetšana le taba ya gore bafsa ba swanetše go ikgethela mošomo wo ba nyakago go o dira bokamosong bja bona.
- 1.2 Bofokodi bja maitshwaro a rena bo tlišitšwe ke go lahla setšo sa rena.
- 1.3 Mahlaku a mafsa a ema ka a matala.
- 1.4 Ge nka ba mopresidente wa Afrika-Borwa

- 1.5 Lebedišiša seswantšho se se latelago o itlhamela hlogo ya maleba ka sona, gomme o re alele ka botlalo seo se go tlelago monaganong ge o bona tiragalo ye.

PALOMOKA YA KAROLO YA A: [30]

KAROLO YA B DINGWALWANA

Kgetha dingwalwana tše PEDI fela mo karolong ye

POTŠIŠO 2

Kgetha le TEE la mangwalo a a latelago gomme o ngwale letlakala le TEE ka lona go akaretša atrese / diatrese, madume, mmele le morumo.

2.1 Lengwalo la segwera

Ngwalela tatago goba mmago **lengwalo** o mmotše ka botlalo gore o rata go fetola tikrii ye o e dirago go dira ye nngwe.

GOBA

2.2 Lengwalo la semmušo

Ngwalela molaolaseteišene sa maphodisa sa geno **lengwalo** o mo lebogiša gammogo le maphodisa a gagwe ka moo ba ilego ba go hweletša sefatanaga sa gago ka pela ka gona, nakong ya ge se be se utswitšwe

POTŠIŠO 3

Ngwala se TEE sa dingwalwana tše di latelago. Botelele e be go ya ka dinyakwa tša sona:

- 3.1 Ngwaneno o tlo direlwa moletlo wa go fetša dithuto tša gagwe. O kgethilwe go tlo ba seboledi moletlong woo. Ngwala **polelo** yeo o tlogo efa moletlong wo.

GOBA

- 3.2 O bona makgotla a baithuti mo dikolong a se na mohola. Ngwala **poledišano** ye e lego magareng ga gago le mogwera wa gago mabapi le taba ye.

GOBA

- 3.3 Barutiši ba sekolo se se itšego ba belaešwa ke gore ba kgoro ya thuto ba šuthišitše hlogo ya sekolo sa bona ba sa tsebišwa moo ba bonego ba swerwe ke hlogo ye mpsha.

Bjale ka yo mongwe wa barutiši ba ba ngongoregago, ngwalela ba kgoro ya thuto **memorantamo** o belaele ka ga taba ye.

[15]

POTŠIŠO 4

Kgetha se TEE sa di ngwalwana tše, o ngwale ka sona go ya ka taelo ya potšišo.

- 4.1 O na le moletlo wa go bula maswika. Ngwalela bagwera ba gago **karata ya memo** gore ba tle moletlong wo.

GOBA

- 4.2 Ngwala **fekse** yeo o tlogo e romela wa leloko mabapi le lehu la rakgoloago.

GOBA

- 4.3 O sa tšwa go thoma kgwebo ye mpsha, ngwala **pampiritsebiši** (papetla) go gokagoketša bareki ka yona ka ga kgwebo ya gago.

[15]

PALOMOKA YA KAROLO YA B: 15+15=[30]

**KAROLO YA C
KANEGELOKOPANA**

Kgetha potšišo e TEE go potšišo 5 goba potšišo 6

POTŠIŠO 5

Go Tseba Mang? - H.H. Ramokgopa

5.1 Badišiša ditsopolwa tše ka šedi gore o tle o kgone go araba dipotšišo tše di di latelago:

Setsopolwa A:

A thwalwa lebenkeleng la Morena Lombard, a rutwa go rekišetša bareki Babaso. Ke ge a le gona fao mo a ilego a bonana le mosetsana tsoko a šoma dikhitšhini gona fao toropong ya Ditsobotla. Mosetsana yo mošweušweu wa nko ya sephara wa seithati, a dula gona moo yarateng ya beng ba gagwe. Sekwala a khunyelela gona ka fao rumung ya Dulcey ba nyalana lenyalo lela la go tsebja kudu kua Sekgoweng ba rego ke 'fatenset'. Ba dutše fao go se molato go fihla ge ka morago ga mengwaga ye e šupago ba phetha gore ba mpe ba- yo saena.

- 5.1.1 Setsopolwa se se tsopotšwe go tšwa kanegelongkopano efe? (1)
5.1.2 Ke bošaedi bofe bjo Sekwala a go bo direla morena Lombard? (2)
5.1.3 Ge o be o le Morena Lombard o be o ka dirang Sekwala ge a go šaeditše ka tsela yeo? Efa lebaka la karabo ya gago. (2)
5.1.4 Go ya ka wena na lenyalo la **fatenset** le tloga le nweša a mokgako? Thekga karabo ya gago ka lebaka le TEE. (2)

Setsopolwa B:

T.T.: "A e be bona. Ge nka be ke na le nnete nna ke be ke tla ba swariša. Go bonala gore ge nka be ba hwetše Moraba ba be ba tlo mmolaya. O bile le mahlatse."
Mafelelong a beke yeo ba sosaethe sa boMmaPhuti ba hira pese ba felegetša ba gaSerumula go yo latša hlogo yeo ya bona go ba ba ithobaletšego.
Mokgalabje Tšhidi Serumula o be a bonala a tshwenyegile kudu, a bile a sa bolebolele, a ituletše kua a le tee, le ge yo mongwe a be a ka ya go yena go mmolediša a no bolela mantšu a se makae a ikhomolele.

- 5.1.5 Go ya ka wena maphodisa a na le mohola twantšhong ya bosenyi? (1)
5.1.6 Efa lebaka la karabo yeo o e filego go 5.1.5. (2)
5.1.7 Go ya ka wena Rameriri o bile le seabi lehung la Tšhidi? (1)
5.1.8 Thekga kgonthe ya kgopolo ya gago (2)
5.1.9 Ke magato afe ao o kago a tšea go fokotša bosenyi bja go swana le bjo setšhabeng? (1)

Setsopolwa C:

Pekwa o bona mohola wa monna yo, gomme ga a rate go mo raka; fela go na le tabanyana ya go mo tshwenya. Ge batho ba tlile phathing ya gagwe ba fela ba botšiša gore na yo ke mang wa go apara malabulabu a ba tšhelela mabjalwa, ka gore bjale gona Morwa Thipe e be e le setsebitsebi sa go sekenka, le lerothi le sa we fase. Pekwa a kwe a lewa ke dihlong a no ba botša se sengwe.

Morago ga fao tšatši le lengwe o rile a ile ka toropong ge a feta lebenkeleng la gaPheibe e le seile ba rekiša dilo tša mehutahuta.

- 5.1.10 Na o bona Morula a dirile gabotse ka go ikgethela go dula le Pekwa polaseng ya Malekopo? (1)
- 5.1.11 Ke maele afe ao o bego o ka a fa Morula gore a se lobe mošomo? (2)
- 5.1.12 Ka lefoko le TEE re fe semelo sa Pekwa. (1)
- 5.1.13 Mokotla go lewa wo o dutlago. Tiiša kgopolo ye go ya ka diteng tša **sutu ya phathi**. (2)
- [20]

GOBA

- 5.2 Re alele morero wa kanegelokopana ye **Dimakatšo** o lebišitše dintlha tša gago go Sefaka le bana ba gagwe gammogo le morwedi wa Thuputla. [20]

**POTŠIŠO 6
DINONWANE**

Moephathutse – S.A. Makopo

Badišiša ditsopolwa tše ka šedi gore o tle o kgone go araba dipotšišo tše di di latelago:

Setsopolwa A:

Mosebjadi a fetola a are: "Ruri, Pheladi, o nyaka gore mohlant Mokadiathola a etla, di boe ka rena?"

"E re wena ke go botše leano la ka pele. Re ka se nape ra fula mohlare ka moka. Re tla topa kenywa e tee mo, ra topa ye nngwe mola, gore motho a se bone gore go dikenywa tše di futšwego. Le ge ba re Mokadiathola o ne le mahlo a bogale, a ka se bone. Gape re tla ya e le mantšiboa gore bompheane ba se re bone," gwa realo Mosebjadi.

- 6.1.1 Go ya ka wena o bona Mokadiathola a na le lerato lapeng la gagwe? (1)
- 6.1.2 Efa lebaka la karabo ye o e filego go 6.1.1 (2)
- 6.1.3 Batho bao ba jelego mohlare wa Mokadiathola ba feletše kae? (2)
- 6.1.4 Lehodu le swarwa la morwalo. Thekga kgonthe ya kgopolo ye ka go re alela diteng tša nonwane ya Mokadiathola ka lefoko le TEE. (2)

Setsopolwa B:

Aowa, karikana yela ya ditonkana ya batamela. Monyekarikana ge a re mahlo tloga, o bona phukubje e rapaletše mo tseleng. A emiša karikana ya gagwe.
"Phoofotšwana ye phukubje ga e na nnete. O ka no hwetša e sa hwa e nyaka go dira boradia." Ke monyekarikana.
A tšea sebepi a latswa phukubje gabedi gararo, ya se ke ya itšhišinya ya fela e rapaletše.

- 6.1.5 Phukubje e robetše tseleng ka morero o fe? (2)
6.1.6 Ke eng seo se gapeleditšego mongkariki go rothotha phiri ka sefepi ntle le mogau? (2)
6.1.7 Nonwane ye e kgala eng? (1)
6.1.8 Go robala tseleng ga phiri go utolla semelo sefe sa yona? (2)

Setsopolwa C:

Morwa' Matheetšabohle a fologa ka dihlong gomme gwa namela tatagwe. Ba sepela, ba sepela, ba sepela. Ge ba le tseleng, gwa tšwelela basadi le bakgekolo ba etšwa kgonyeng. Ba bona mokgalabje a nametše pokolo, gomme mošemane a hlahlatha kgauswi ka dinao. Ba mo kgorogela ka mantšu ba re: "Hee wena mokgalabje towe, o reng o namela pokolo mola morwa wa gago a sepela ka dinao? Bona ka fao a šetšego a lapile! Nkabe wena ka bogolo o hlahlatha, gomme pokolo e namelwe ke morwa wa gago!"

- 6.1.9 Ke eng seo se gapeleditšego Matheetšabohle le morwa wa gagwe go rekiša tonki? (1)
6.1.10 Ge o be o le Matheetšabohle o be o ka dira eng ge o ekwa dikeletšo tša go fapana bathong? (1)
6.1.11 Efa lebaka la karabo ye o e filego go 6.1.10. (2)
6.1.12 Tonki ya Matheetšabohle e feletše kae? (2)
[20]

GOBA

6.2 Sekaseka nonwane ya **Mosela wa pela o kae?** go ya ka dikokwane tše bohlokwa tša go sekaseka nonwane, o fela o fahlela ka mehlala ya maleba. Diriša dintlha tše di latelago go sekaseka.

- Matseno. (4)
- Thulano. (4)
- Morero. (4)
- Baanegwa. (4)
- Mafelelo. (4)

PALOMOKA YA KAROLO C: [20]

PALOMOKA: 80